

שופטים

דאָרף מען פאַרשטיין: אַע"פּ אַז אַלע אַברי הגוף זיינען מקבל חיות פון לב, איז אַבער די הנהגה פון אַלע אַברי הגוף אָפּהענגיק אין מוח¹⁰ (וואָס דער-פאַר, אַע"פּ אַז בערך צו די אַנדערע אַברי הגוף ווערט (אויך) דער לב אָנגע-רופן „מלך“¹¹, איז אַבער דער ראש דער „מלך על כל אבריו“¹²):

היינט פאַרוואָס פאַרגלייכט מען אַ מלך וואָס ענינו איז דאָך הנהגת העם, אַשר יוציאם ואשר יביאם, ווי אַ רועה וצאנו¹³ — צו „לב (כל קהל ישראל)“?

ב. בתושב"ב, לשון תורה¹⁴ — גע-פינט מען בנוגע למלך אויך דעם תואר „נשיא“ — „אשר נשיא יחטא“¹⁵ ומפרש בספרא על אתר ובמשנה¹⁶ „אִיזוהו נשיא זה מלך“ וכזהמשך שם „שאין על גביו אלא ה' אלקינו“¹⁷. אַזוי אויך ווערט מלך

א. שום תשים עליך מלך. בנוגע אַ מלך שטייט אין תשובות הרשב"א, אַז „המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלויין בו“. ענלעך דערצו שטייט אין תנחומא³ — „שראש הדור הוא כל הדור“ (אָדער בלשון רש"י: שְׁנַשִּׁיאַ הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל). אין רמב"ם שטייט בנוגע אַ מלך — „שִׁלְבוֹ הוּא לֵב כָּל קֹהֶל יִשְׂרָאֵל“.

בפשוטות איז דער טעם פאַרוואָס אַ מלך איז „לב כל קהל ישראל“, ווייל אַזוי ווי דער חיות פון גאַנצן גוף איז אָפּהענגיק אין לב, אַזוי איז „כל קהל ישראל“ אָפּהענגיק אין מלך (כנ"ל ברשב"א, אַז „כל ישראל תלויין בו“).

(1) פרשתנו י, טו.

(2) ח"א סי' קמח. וראה אגה"ק ר"ס כס (מהאר"ל ס' הגלגולים פ"ד. מ"ח מס' חוב הנשמות רפ"ב. ועוד).

(3) חוקת כג. במדבר פ"ט, כח.

(4) שם כא, כא. ואולי זוהי גירסתו במדרש.

(5) ה' מלכים פ"ג ה"י. — וראה גם סה"ש

תשמ"ח ח"א ע' 348.

(6) בפשוטות אין כוונת הרמב"ם לדמות המלך ללב כל קהל ישראל, כ"א „שִׁלְבוֹ הוּא לֵב כָּל קֹהֶל יִשְׂרָאֵל“ — שלכן „על הסרת לבו (דמלך) הקפידה תורה“ (רמב"ם שם).

אבל מזה שהקפידה תורה בעיקר בנוגע ללב של מלך (משום „שִׁלְבוֹ הוּא לֵב כָּל קֹהֶל יִשְׂרָאֵל“), מובן, שעיקר שייכות המלך לכל קהל ישראל הוא בענין הלב. וראה גם בחיי ר"ם בשלח. אברבנאל פרשתו בפרשת המלך ד"ה ההקדמה האחת (בשם הפלוסופים). — ובספר יצירה (פ"ז מ"ה): לב בנפש כמלך במלחמה. וראה ע"ד הקבלה — תורת לוי"צ ע"ר.

(7) ראה גם בחיי ואברבנאל שם.

(8) ראה חז"ג רכא, ב. אגה"ק סי' לא. שרית חכם צבי סע"ד, ערעו (אבל בפסקי דינים להצ"צ חו"ד סוסי"מ הכריע כדעת החולקים עליו). ונסמן בדרכי תשובה ובניצוצי זהר שם.

(9) ראה גם אברבנאל שם: לא יכחשו הנהגת הגוף בכחות הנפשיות היותר מהמות.

(10) וראה באירוקה תניא פ"א (עא, א"ב). ושם (סע"ב). ואפילו הלב מקבל מהמוח — ומפשוטות הלשון שם מוכח שזוהו גם בנפש החיונית. וראה שם רפ"ט. ואכ"מ.

(11) חז"ב קטז, סע"ב. ח"ג הנ"ל. (רע"מ) לב, סע"א. רלה, א.

(12) שבת סא, א. שו"ע אדה"ז א"ח (מהד"ת סי' ס"ד. מהד"ק שם סי'). וכן מוכח מהר"ת (ראה ניצוצי אורות וניצוצי זהר לזח"ב קנ"ג, א ושי"ג). „מלך“ — מוח לב כבד, שהרי ראש התיבה (שהוא העיקר — ראה שעה"א פ"ב) הוא אות מ"ם — מוח.

(13) פינחס כו, יז.

(14) להעיר ממשפטים כב, כז: ונשיא בעמך. רמב"ן שם. ובסה"מ להרמב"ם מל"ת ספ"ז. ור"ש שם ס"ק תנד. ושי"ג.

(15) ויקרא ד, כב.

(16) הוריות י, א. וראה שם יא, ריש ע"ב.

(17) וצ"ע ברמב"ם ה' שגגות (פס"ז, ה"י): שאין עליו רשות מאדם מישראל ואין למעלה ממנו

נשיאותו בפני הבית מאה שנה, אע"פ
וואס דעמאלט זיינען געווען מלכים
בישראל און מלכים כשרים ודיני מלך
עליהם²⁵,

ביז אז עס איז א חילוק עקרי בדין²⁶
„נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול,
מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול“.

ויל ומסתבר לומר — אז ענד'ז איז
דער חילוק (בלשון תורה) אין דרגות
נשיא ומלך וואס זיינען במלך עצמיו²⁷.

פון די חילוקים צווישן א מלך און א
נשיא (בלשון חכמים):

א) א מלך איז ענינו „לעשות משפט
ומלחמות“²⁸, אדער בלשון הכתוב, „כנל
„אשר יוציאם ואשר יביאם“, אבער ניט
— הוראה. מלכי ישראל טאָרן בכלל ניט
דן זיין („אין דנין“)²⁹, און אפילו מלכי
בית דוד וואס „דנים הם את העם“³⁰, איז
אבער — „אין מושיבין אותם בסנהד-
רין“³¹.

[און „לעשות משפט“ וואס שטייט ביי

המשיח אנגערופן (בנבואת יחזקאל¹⁸
ועוד) נשיא. אעפ"כ איז, בפשטות,
התואר מלך — גרעסער ווי דער תואר
נשיא¹⁹, וועלכער ווערט גענוצט אויך
פאר א נשיא שבט וכיו"ב²⁰.

ובעניננו געפינען מיר, כנ"ל, אז
„נשיא הדור“ — בלשון רש"י — ווערט
(אויף עם געזאגט און ער ווערט) אנגע-
רופן — במדרש „ראש הדור“²¹,

ווערט די שאלה הנ"ל נאך שטאַר-
קער: ווי קומט עס, אז א מלך וואס איז
גרעסער ווי א נשיא זאל זיין בלויז „לב
כל קהל ישראל“, און ניט „ראש“²²?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם:
בלשון חכמים — איז א חילוק עקרי
צווישן די תוארים מלך און נשיא: מלך
— איז כפשוטו בלשון תורה, נשיא —
עיקרו נשיא הסנהדרין, ועכ"פ — נשיא
בענינים רוחניים,

און ווי די משנה²³ זאגט „נשיא ואב
ב"ד“ ובגמרא²⁴ — „הלל שקורין אותו
נשיא ישראל“, „הלל ושמעון כו' נהגו

(25) מתחיל מזרובבל, מלכי חשמונאי (ראה

רמב"ן ויחי מט, י') ואגריפס (סוטה מא, א).

(26) קידושין לב, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ז ה"ז. שם

הל' מלכים פ"ב ה"ג.

(27) ולהעיר, שע"ד שבמלך יש ב' דרגות, מצינו

בר"י הנשיא — רבי: נשיא ב"ד ויתירה מזו מסדר

המשנה לכל הדורות: וכן — דוגמת ריש גלותא

בבבל (הוריות שם) — (מעין) מלך. וראה תריש

ויקרא הנ"ל.

ולהעיר מספרי זאת הברכה (לד, ז): משה והלל

הזקן וריב"ז ורעק כו' מ' שנה ופרנס את ישראל.

(ועפ"ז יש לפרש תוארי ריב"ז (ברכות כה, ב)) נשיא

ב"ד וגם פרנס כל ישראל — מלך.

(28) רמב"ם הל' מלכים ספ"ד. ע"פ שי"א ח, כ.

וראה שם, ה.

(29) סנהדרין רפ"ב במשנה ושם יט, א. רמב"ם

הל' סנהדרין פ"ב ה"ה. הל' מלכים פ"ג ה"ז.

(30) סנהדרין ורמב"ם (הל' סנהדרין) שם.

(31) סנהדרין יח, ב. רמב"ם שם (ה"ד-ה).

במלכותו אלא ה' אלקיו (ועפ"ז מתורץ קס"ד דרבי

בגמרא הוריות שם). וראה תריש ויקרא כאן סקליה.

(18) לו, כה (כפשוטו הכתוב. אבל ראה סנהדרין

צח, סעי' וברש"י שם). מה, כא (ע"פ ב"ב ככב, א

וברשב"ם שם (אבל ראה מהרש"א שם במהד"ב).

רדב"ז להל' מלכים פ"ד ה"ח).

(19) להעיר מב"ד, ד. א. רש"י ומהרש"א שבהערה

הקודמת.

(20) להעיר מפרש"י לך (יד, יז): המלך כו'

המליכו את אברהם עליהם לנשיא אלקים ולקצין.

(21) בתניא פ"ב: ראשי אלפי ישראל שנשמותיהם

הם בחי' ראש ומוח כו' — עיי"ש דמדבר בצדיקים

וחכמים, דשייך לנשיא שבלשון חכמים, דלקמן

בספנים.

(22) אף שמצינו הלשון „ראש“ גם בנוגע למלך

(ש"ט טו, יז. ועוד).

(23) תגיגה פ"ב מ"ב. ועוד.

(24) שבת לא, א. שם טו, א.

משא"כ א נשיא, אע"פ אז אויך ער איז
(ווי יעדער פרנס על הצבור) מתפרנס
מן הצבור — איז דאס נאָר וואָס ער
נעמט זיין באַשטימטע פרנסה פון זיי
(וויבאלד אז ער אַרבעט פאַר זיי), אָבער
ניט ווי אַ מלך, וואָס יעדער רצון זיינעם
גיט עס דער „עם“.

ד. אַט דער (צווייטער) ענין — אַז אַ
מלך נעמט אַלץ פון דעם עם — ווייזט
אויף אַ דבר והיפוכו:

עס ווייזט אויפן תוקף פון דעם מלך,
ווי דער גאַנצער עם און אַלץ וואָס זיי
האַבן איז בדוגמת מה שקנה עבד קנה
רבו³² ער קען ביי זיי נעמען וואָס ער
ווייל³³;

לאידך, ווייזט עס אויך אויף דער
„שוואַכקייט“ פון דעם מלך (לגבי שאר
העם) — אַז אין אַלע זיינע מילוי רצונות
דאַרף ער אַנקומען צום עם.

שאר העם באַקומען זייער פרנסה כו'
דורך זייער אייגענער עשׂ — „בכל
אשר תעשה“³⁴. אפילו אַ פרנס על
הצבור וואָס נעמט זיין פרנסה מן
הצבור, איז דאָך זיין „תעשה“ אַט דאָס
וואָס ער איז אַ פרנס על הצבור; משא"כ
אַ מלך וואָס אַלץ וואָס ער האָט איז ער
מקבל פון דעם עם³⁵.

איס, מיינט³² (ניט (אַזוי) דאָס חוקר
ודורש זיין און פסקענען דעם דין
ומשפט, נאָר) בעיקר עשיית משפט —
דורכפירן דעם משפט התורה (וואָס דער
ב"ד גיט אַרויס), אָדער דער משפט וואָס
אַ מלך טוט „כפי מה שהשעה צריכה“³³].

משא"כ א נשיא „שקורין אותו החכ־
מים“, איז אדרבה — עיקר ענינו איז,
וואָס ער איז דער ראש הסנהדרין,
בלשון הרמב"ם³⁴ — „הגדול בחכמה
שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא
ראש הישיבה והוא שקורין אותו
החכמים נשיא בכל מקום והוא העומד
תחת משה רבינו“; וואָס סנהדרין זיינען
(בלשון הרמב"ם³⁵) די „עמודי ההוראה
ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל“.

נאָר דערצו, איז משה — זייענדיק
רועה ישראל, מלך ישראל³⁶, פירט ער
אויך אַז מיט כל עניני והצטרכות פון
כלל ישראל.

ב) אַ מלך — דאַרף דער עם צו־
שטעלן עם אַלע זיינע רצונות, ווי דער
רמב"ם³⁷ איז מאַריך אַז אַ מלך „ולוקח
מן העם הגבורים כו' ועושה מן החיל
למרכבתו כו' לרוץ לפניו כו' לוקח מן
בעלי האומניות כו' ולוקח השדות כו'
ויש לו מעשר מן הזרעים כו'“;

(32) ראה גם אברבנאל שם ד"ה והדעת הד'.
וראה כלי יקר פרשתנו יו, טו. צרור המור שם, ח.
שליה פרשתנו (שעז, א). ועוד.

אבל להעיר ממ"א ג, ט ואילך (גבי שלמה). ועוד.
וראה תודיה אבל (סנה' יט, א), ד"ה מורד (מגילה
יד, ריש ע"ב). ולהעיר ששלמה ביקש במיוחד „ונתת
גוי לשפוט את עמך גוי“ (מ"א שם). וראה ר"ה כא,
סע"ב. צפ"ע (המלוקט) לסנהדרין צג, ב.

(33) רמב"ם הל' מלכים ספ"ג. וראה אברבנאל
ושליה שם.

(34) הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

(35) ריש הל' ממרים.

(36) ראה לקמן סעיף ח.

(37) הל' מלכים פרק ז, ע"ש באור.

(38) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב. וראה לקו"ש
ח"ד ע' 1050. ח"ח ע' 25. ח"ט ע' 450. ועוד.

(39) ולכאורה — גם כשהרבה לו כסף וזהב כו'
— עבר על הלאו, אבל מה שעשה עשה. וכן —
פורץ גדר כו' (משנה סנהדרין כ, ב. וש"ג). ויל"ע
בענין נבות (מ"א קאפוטל כא. תודיה מלך סנה' כ,
ריש ע"ב). ועיין תורת נביאים (למהר"ץ חיות) פ"ז
(דין מלך ישראל). וצ"ע.

(40) לשון הכתוב — ראה טו, יח. וראה ספרי
ע"פ.

(41) ראה גם ת"ח שמות קפה, א. סידור ק"ג, ג.
ועוד.

דער חיות האבריס". ער האט נישט נאך א ענין, נאר דאס וואס ער איז מחי' דעם גוף.

און דערפאר — (א) שטייט ער אין א כסדר'דיקער תנועה, וואס דאס ווייט, אז זיין כסדר'דיקע (גאנצע) מציאות איז צו מחי' זיין די אברי הגוף. (ב) ער איז א „שוואכע" מציאות — ווייל ער איז צוליב די אנדערע אברים.

משא"כ דער מוח איז „אפגעטראגן" פון די אברי הגוף. ער איז טאקע דער מקור החיות פון גוף, אבער ער בלייבט בהבדלה פון זיי. און דאס איז (אויך) א באווייז, אז ער איז א מציאות פאר זיך, נאר פון אים קומט דער חיות אן צו די אברים.

און דערפאר איז (א) נישטא קיין תנועה אין דעם מוח. ער איז בהבדלה פון די אברי הגוף. (ב) ער איז נישט „רכיך וחלש" (ווי דער לב) — ער איז א מציאות בפני עצמו.

און דערפאר ווערט א מלך צוגע-גליכן צו לב דוקא, ווייל אויך א מלך האט די צוויי תכונות פון לב (כנ"ל סעיף ד): ער שטייט אין א כסדר'דיקער צוגע-טראגנקייט צום עם — „אשר יוציאם ואשר יביאם" — ווייל דער תוכן ענין המלוכה איז צו דינען דעם עם; ומהאי טעמא איז דא א „שוואכקייט" אין זיין מציאות; (לגבי שאר העם) — וואס ער איז פון זיי מקבל אלע זיינע צרכים.

איז דער ביאור אין דעם, אז היא הנותנת: א מלך איז זיין גאנצער ענין (בתור מלך) — „אשר יוציאם ואשר יביאם", צו „דינען" דעם עם; און דער-פאר איז ער מקבל פון דעם עם.

ה. דערמיט וועט מען אויך פאר-שטיין דעם פארגלייך פון א מלך צו לב" דוקא (און נישט צו ראש ומוח):

פון די חילוקים צווישן לב און מוח — זיינען:

(א) דער לב שטייט אין א כסדר'דיקער תנועה פון רצוא ושוב, דפיקו דלבא, אן הפסק; משא"כ אין מוח איז נישטא קיין תנועה. פון אים נעמט זיך טאקע דער חיות פון גאנצן גוף, אבער דער מוח אליין שטייט במנוחה.

(ב) דער לב איז דער שוואכסטער פון אלע אברי הגוף (אפילו פון דעם מוח) — ווי ער זאגט אין זהר"ק: „לבא איהו רכיך וחלש".

ויש לומר, אז די צוויי תכונות זיינען תלוי זו בזו: דער לב איז „רכיך וחלש" — שוואכער פון אלע אברים — ווייל זיין גאנצע מציאות איז, וואס ער איז

(42) ראה תרי"ח שם (קסד, ב ואילך) שזהו א' מהפירושים בזה שמלכות לית לה מגרמה כלום — כי מקבלת ממה שלמטה הימנה, ע"ש באורך.
(43) בלשון הידוע „אין מלך בלא עם" (שער היחוד והאמונה רפ"ז, בחיי יושב לת, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח ע' ר"ה ב). ספר החיים ס' גאולה פ"ב. עמ"ש ש' שעשועי המלך רפ"א. וראה מדריא פ"ג). ואינו כן בנשיא סנהדרין.

וראה הערה הקודמת. ולהעיר מהוריות י', ריש ע"ב) — בכל שררה — עבדות אני נתון לכם.
(44) להעיר שיש גם „בינה לבא" (פתח אלי' — בהקדמת תיקון). וראה מאיר בערכו ועוד. לקו"ת ד"ה להבין ענין הלב (שלח מד, ב).
(45) ראה המצויו לעיל הערה 10.
(46) ח"ג רכא, ב. וראה עדין כחרי מאמר ב' אות לו ואילך.

(47) להעיר מזהר שם, דאיהו רכיך וחלש ומלכא וקיומא'.

(48) ואף שגדרו דמלך הוא, משכמו ומעלה גבוה מכל העם (ש"א ט, ב) — למעלה אפילו מראשם (אוה"ת בראשית (כרך ד') ע' 1528. שם שה"ש (כרך ב) ע' תיד-תטו. ועוד) — הרי זהו כמו שהוא בעצמותו; אבל כשנמשך במלוכה בפועל, הרי ענינו הנהגת העם ועד לשואב מימך.

מאכט אַ מסקנא, איז דאָס דערפאַר ווייל
אָזוי איז דער אמת, ובמילא איז דאָס אַן
שינויים⁵¹.

ז. עפ"י וועט ווערן פאַרשטאַנדיק
דער חילוק צווישן אַ מלך און אַ נשיא:
אַ מלך, וואָס ענינו איז — „אשר
יוציאם ואשר יביאם“, ער איז אַרייַן-
געטאָן (מיט אַ התלבשות) אין משפּיע
זיין דעם עס זייערע צרכים (בדוגמא ווי
דער לב איז מחי' אַלע אברים) — איז
ניט זיין ענין — שכל והוראה (מוח),
שקו"ט ולאסוקי שמעתתא אליבא
דהלכתא:

דוקא דער נשיא, וואָס שטייט
בהבדלה פון דעם עס, איז זיין ענין
(עיקרי) — „ראשׁ“ ומוח של הדור, צו
אַרויסגעבן פסק דין התורה (חכמתו ית')
בנוגע אַלע עניני העם.

און דערפאַר איז הנשיא (גם זה
שבמלך) הוא הכלי⁵² — ווייל אויך דער
לב איז מקבל פון מוח כנ"ל, ענינו איז צו
משפיע זיין דעם חיות (אויך דעם — פון

ו. דער חילוק הנ"ל צווישן לב און
מוח, געפינט מען אויך דוגמתו אין די
כחות הנפש וואָס זיינען אָנגעטאָן אין זיי
— שכל (שבמוח) און מדות (שבלב):

דער ענין פון שכל — צו פאַרשטיין אַ
זאך — קען זיין לאמיתתו נאָר ווען דער
מענטש בלייבט בהבדלה פון דער זאך
וואָס ער וויל פאַרשטיין⁵³. אויב די זאך
איז פאַרבונדן און אַרייַנגעמישט אין
דעם שכל איז דאָס שוחד — דאָס וועט
מטה זיין דעם שכל און ער וועט ניט
פאַרשטיין די זאך ריכטיק.

משא"כ דער ענין פון מדות איז —
דער געפיל פון מענטשן צו דער זאך,
וואָס קומט דורך דעם וואָס מ'טראַגט צו
די אייגענע מציאות צו דער זאך, ביז
דאָס רופט אַרויס ביי אים און אין אים אַ
געפיל פון קירוב (אהבה) אָדער — הפכו
וכו'.

און דערפון קומט אַרויס דער חילוק
צווישן שכל און מדות אין די צוויי
תכונות הנ"ל: א) מדות איז ענינו —
התפעלות „תנועה“, משא"כ שכל פאַר-
לאַנגט התבוננות והתיישבות ומנוחה. ב)
מדות זיינען ניט קיין שטאַרק קיים-
דיקע מציאות, זיי זיינען עלול צו נשתנה
ווערן⁵⁴ — היינט פילט ער אָזוי, און
מאַרגן פילט ער אַנדערש. משא"כ שכל
(אמיתי) ווערט ניט נשתנה — ווען שכל

(51) בהמשך תעריב שם (ועוד) ששכל הוא דבר
המשתנה, שהרי יכולים להטות אדם מהשגתו כו',
וכמו חכמים שמודים זל"ו כו'. אבל המדובר בפנים
הוא בהמשקטא שכלית (שמצד הדעת), שאז הוא
בתוקף גדול ואינו משתנה (המשך תעריב שם.
ומציין לדיה תקעו עת"ר — ראה ד"ה ואני נתתי
(ומאמרים שלאח"י) עת"ר). ולהעיר מספר השיחות
תורת שלום (ע' 189). „עצמי זה מוחי“.

(51*) ומה שתואר „מלך“ הוא גדול יותר מתואר
נשיא (גם בלשון תורה), כנ"ל סעיף ב"ג — הוא
לגבי שליטתו על העם. ולהעיר מהוריו שם (יא),
ריש ע"ב. סנהדרין ה' א) לגבי נשיא (בלשון חכמים):
התם (ראש גולה שבבבל) שבט הכה (נשיא שבאי)
מחזק (חכם — רש"י) . . ראש גולה שבבבל שרודה
את ישראל . . בני בניו של הלל שמלמדים תורה
לישראל ברבים. וראה לעיל הערה 27.

(*) בהמשך תעריב שם (וכ"ה בגני"ק). אעתי"ר.
ולכאורה צ"ל „עת"ר" כפפנים.

(49) ראה בארוכה סה"מ אעתי"ר ע' קיא ואילך.
ועוד.

(50) אין לזה סתירה מהמבואר (ראה תריח
בראשית יא, ד ואילך. המשך תעריב פרנ"א ואילך.
ועוד) שהמדות הן בתוקף גדול בעצם שאינם
משתנים כו' — כי שם המדובר בעצם המדה, דמי
שהוא בעל חסד לא ישנה לבדל גבורה כו'.
והמבואר בפנים הוא, בהתפעלות המדות שהיא
בשינויים כו', שלכן הקטן שאין בו שכל מדותיו
משתנות בקל, ודוקא כאשר המדות הן ע"פ שכל הן
בתקיפות שלא ישתנו (ראה מקומות הנ"ל).

ישראל; און צוזאמען דערמיט איז ער געווען נשיא וראש הסנהדרין, ויתרה מזה — כל עניני תורה (ולכל הדורות) — זיינען זיי עניני „תורת משה עבדי“⁵⁷ — ער איז דער וואס קבל תורה מסיני⁵⁸ און האט געלערנט תורה מיט אלע אידן — מוח.

און אזוי אויך געפינט מען ביי משיחין — וואס משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון⁵⁹ — אז בא עם וועלן אויך זיין ביידע ענינים⁶⁰: מלך, ואדרבה — ביי אים וועט זיין ענין המלכות בשלימות⁶¹; און צוזאמען דערמיט איז ער — רב, שילמד תורה את כל העם כולו⁶².

(משיחת וא"ו תשרי תשל"ז)

מוח) צו אלע אברים; און ווי עס איז ביי א מלך בפשטות, אז ענינו איז⁵² צו אויס-פירן ביים עם הוראות התורה (ביז, אז עס איז „מצוה“ על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפניו כו“).

ח. דערצו קומט צו א הדגשה מיוחדת בנוגע צו משה רבינו — פון וועמען מ'לערנט ארויס אז „הנשיא הוא הכל“ — אז ביי אים זיינען געווען ביידע אופני השפעה, סיי לב און סיי מוח⁵³.

משה איז געווען א מלך⁵⁴ (כמש"נ⁵⁵ ויהי בישראל מלך), און האט זיך פאר-נומען מיט משפיע זיין אידן אלע זייערע צרכים (אויך הגשמיים⁵⁶) — לבן של

(52) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ד, ותהי מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת כו"ו, וצ"ל ס"ת „עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד גו לשמור גו“ (פרשתנו יו, יט, רמב"ם שם רפ"ג, הל' ס"ת פ"ז הי"ב ג). וראה הנסמן לעיל הערה 32. וראה לקו"ש ח"ח ע' 276 ואילך.

(53) רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ה. (53*) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 193 ואילך.

(54) רמב"ם הל' ביהמ"ד פ"ו ה"א. פיה"מ שבויעות פ"ב מ"ב. ר"ח ורש"י שם טו, רע"א. וראה זבחים קב, א. ועוד. הנסמן בהערה הבאה. (55) ברכה לג, ה. וכפ"י חז"ל (מדרש תהלים בתחלתו. שמורי פמ"ח, ד. ועוד) שהובא ברמב"ן עה"פ.

(56) ראה בהעלותך יא, יא ואילך. לקו"ת בהעלותך לא, ד. לג, ב. ד"ה צאינה וראינה תריס. סה"מ קונטרסים ח"ב שלג, ב. ועוד. — והרי מש"נ

אשר יוציאם ואשר יביאם הוא בקשת משה שיפקוד ה' איש על העדה במקומו.

(57) מלאכי ג, כב. שבת פט, א. מדרש תהלים א, ב. ועוד.

(58) אבות בתחלתה.

(59) נסמן ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 8.

(60) סה"מ צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג. וראה לקו"ש ויגש תנשיא ס"ג ואילך.

(61) סה"מ צ להצ"צ שם. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 282 ואילך.

(62) לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ז ואילך. סה"מ צ להצ"צ שם. ועוד.

שופטים ב

האט דער רמב"ם בעצמו געמעגט וואוינען אין מצרים, און — בכלל — עס זיינען דאך דאָרט געווען א סך אידישע קהילות כו'.

דאָרף מען פאַרשטיין: ביים איסור חיתון מיט אַ מצרי (בין „דור שלישי“) פסקינט דער רמב"ם: „כשעלה סנחריב מלך אשור בלבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם ממקומם ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם . . . הואיל ונתערבו . . . הותר הכל שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב“.

און וויבאלד אַז בומן הזה איז ארץ מצרים אַ לאַנד פון „אנשים אחרים“, וואָס שטאַמען ניט פון די אַמאָליקע מצרים, היינט פאַרוואָס איז אויך איצט חל דער איסור „לשוב למצרים“?

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט

ופרץ פיהי. רדב"ז הל' מלכים שם. ועוד. וראה ברכי לשרע אה"ע ס"ד (בתחילתו ושית חיים שאל ח"א סצ"א. ושי' לכמה ספרים). שד"ח כללים י"ד כלל מו.

(7) תצא כג, ח"ט.

(8) הל' איסורי ספיב. ע"פ תוספתא קדושין פ"ה, ו. ודלא כדעת הרא"ש יבמות פ"ח ס"ד (וראה כה"ג הובא בתודיה מנימין יבמות ע, ב. תודיה מנימין סוטה ט, א. יראים וסמ"ג שבעה 6. ועוד) ע"פ תוספתא ידים פ"ב, ח. ראה בכ"ז שו"ע אה"ע ס"ד סי' ובני"ג שם.

לא נזכר חילוק זה ברמב"ם. ודאָרף רדב"ז הל' מלכים שם. (בד"מ אה"ע שם מביא ממרדכי סוף הערל ד, כ"כ הרמב"ם (חילוק ה"ל). אבל במרדכי לפנינו: רבינו אליעזר ממ"ץ. ואולי כצ"ל גם בד"מ שם. ויש לברר בדפוסים הקודמים).

(** ושם: כשנהרס ז"ל ה' חותם שמו כו' ה' מטי"ס הכותב העובר בכל יום ג' לאוין כו'.

א. פון פסוק (בפרשתנו¹) „ולא ישיב את העם מצרימה גו' וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד“ לערנט מען² ארויס די הלכה, אַז אַ איד טאָר זיך ניט אומקערן באַזעצן זיך (להשתקע³) אין מצרים, און נאָכמער — בלשון חז"ל⁴: „בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים וכו'“.

דער רמב"ם אין זיין ספר יד החזקה⁵ ברענגט אַראָפּ דעם דין אַז מ'טאָר ניט וואוינען אין מצרים (און ברענגט אַראָפּ דעם מחז"ל „בג' מקומות הוזהירה תורה וכו'“); און פון סתימת לשונו איז משמע, אַז דער איסור איז אויך דאָ בומן הזה [און] דעריבער געפינט מען אין מפרשים⁶ אַ גרויסע שקו"ט, ווי אזוי

(1) יו, טז.

(2) ראה סוכה נא, ב. חינוך מצוה תק. סהמ"צ להרמב"ם מל"ת מו (אלא שהביאו ג"כ מחז"ל דלקמן „בג' מקומות כו'“). וברמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז מקדים הכתוב דפרשתנו לב' הכתובים דפ' בשלח (יד, יג) ותבוא (כה, סח), ומשנה מלשון חז"ל וסדרם בכתוב. ובמנין המצות שבריש ספר ה"ד מביא רק הכתוב דפרשתנו. וראה חדא"ג סוכה שם. ביאור הרי"פ פערלא לשהמ"צ רס"ג מל"ת רלה (רנו, ג ואילך).

(3) רמב"ם שם ה"ח. ע"פ ירושלמי סנהדרין (ס"פ חלק).

(4) ירושלמי סוכה פ"ה ה"א. מכילתא בשלח שם.

פתיחתא דאסתר ג.

(5) הל' מלכים שם ה"ז.

(6) ראה יראים סי' שט (שג). סמ"ג מל"ת רכו"י. הגמרי הל' מלכים שם. ריטביא יומא לח, א. כפתור

(*) ביארים וסמ"ג שם כ' דאין להתיר מטעם דסנהדרין בלבד כו' כי קי"ל דמצרים לא נתבלבל — אבל ברמב"ם מפורש דגם מצרים נתבלבל כדלקמן בפנים. וראה ברכי' ושית חיים שאל שם (אלא שמ"מ קשה לתרץ כן הנהגת הרמב"ם, כי מסתימת לשונו משמע, שהאיסור הוא גם בוה"ז, ככפונים). גם מ"ש ביארים דהאיסור הוא רק „בדרך הזה“ —